

Stāstnieks. Kopiena. Kultūrtelpa

“Stāstu bibliotēkas” un stāstniecības tradīcijas
Latvijā un pasaulē

Māra Mellēna

Tradicionālās kultūras biedrības “Aprīka” vadītāja
Latvijas Stāstnieku asociācijas valdes locekle

Rīga, 11.04.2018

No mutes mutē ejošā pieredze ir tas avots, no kura smēlušies visi stāstnieki. Un starp visiem, kas savus nostāstus pierakstījuši, visdižēnākie ir tie, kuru vēstījums vismazāk atšķiras no daudzo bezvārda stāstnieku vēstījuma.

Valters Benjamins

Stāstus un stāstniecību UNESCO izceļ:

- kā nemateriālā kultūras mantojuma izpausmi
- stāstu kā vērtību,
- kā nozīmīgu sociālu prasmi un metodi, kas veicina paaudžu dialogu, zināšanu un prasmju tālāknodošanu, sekmē izpratni un cieņu pret citām kultūrām un veicina sinerģiju starp dažādiem mantojuma veidiem, ar emocionālu naratīvu piešķirot pievienoto vērtību.

Kultūras kapitāls ir kultūras lauka veidojums: kultūras zināšanu, kompetenču (prasmju) un dispozīciju uzkrājums, kurš ietekmē pasaules uztveri un sociālos procesus, gaumi, dzīves stilu.

Darbā «Nošķiršana» (Distinction) (1979) kultūras kapitāls definēts kā zināšanu forma, kā internalizēts (apgūts) kods vai kognitīvas ieguves (acquisition) kods, kura apguve notiek ilgā audzināšanas un izglītības procesā. (Pierre Bourdieu. The Field of Cultural Production. Editors Introduction. Cambridge, Oxford: Polity, 2014, P.7)

Veidojas dispozīciju sistēma – habitus - caur kuru sociālo grupu gaume izpaužas. «Gaume klasificējama un tā klasificē klasifikatoru.» (Taste classifies, and it classifies the classifier) (*Distinctions. .A Social Critique of the Judgement of Taste. Cambridge, Mass.: Harvard University press, 1979/1984, p. 6.*)

Paraugs, padoms, pūrs

15 vērtības UNESCO NKM sarakstā

- **Jemā el-Fnā laukuma kultūrtelpa**
*(Cultural space of Jemaa el-Fna Square)*1, 2008
(2001), Maroka
- **Meddu mākslas, publiskie stāstnieki**
*(Arts of the Meddah, public storytellers)*1, Turcija,
2008 (2003)
- **Kirgīzu eposu teicēju akinu māksla**
*(Art of Akyns, Kyrgyz epic tellers)*1, Kirgizstāna,
2008 (2003)

15 vērtības UNESCO NKM sarakstā

- **Pansori eposs**

*(Pansori epic chant) 1, Korejas Republika, 2008
(2003)*

- **Vajangas leļļu teātris**

(Wayang puppet theatre) 1, Indonēzija, 2008

- **Tibetas opera**

(Tibetan opera) 1, Ķīna, 2009)

Pasaules mērogs

- *„ [..] pasaules mēroga izcelšanai ir tikai papildinošā elementa nozīme [..] jau esošā vietējo diskursu kompleksā [..],*
- *izcelšana nes līdzī pārliecību un ticību tradīcijai, kas iedrošināta, jo to apstiprinājuši savrupnieki,*
- *[..] un pārliecība ir sava veida apzināšana, efekts, kad pašu tradīcija tiek apsvērta caur citu acīm”.*

The UNESCO Effect: Confidence, Defamiliarization, and a New Element in the Discourse on a Japanese Island, Michael Dylan Foster, 66.p, (pp. 63-107), Vol. 48, No. 1, January/April 2011, JStore, <https://www.jstor.org/stable/10.2979/jfolkrese.48.issue-1>

Sena tradīcija mūsdienu vidē

Starptautiskais stāstniecības centrs
(*International Storytelling Center*)

Starptautiskais stāstniecības tīkls
(*International Storytelling Network*)

Eiropas stāstīšanas federācija
(*Federation of European Storytelling, FEST*)

Pasaules stāstniecības institūts
(*World Storytelling Institute*)

Latvijas lokālo tradīciju daudzveidība

Suitu mantojums

Mantinieki

Vidzemē, Zemgalē

Latgalē, Kurzemē un Sēlijā

Festivāli

Vasaras skolas

Stāstnieku skolas

Konferenzen

**Prasme dot, prasme saņemt, prasme mācīt un mācīties - ikdienā un svētkos,
ZINĀŠANAS, PRASMES, GAUME, TAKTS, STĀSTS**

**SAZIŅA, SADARBĪBA, IZPRATĪBA,
ATBILDĪBA**

**Prasme dot, prasme saņemt, prasme mācīt un mācīties - ikdienā un svētkos,
ZINĀŠANAS, PRASMES, GAUME, TAKTS, STĀSTS**

**SAZIŅA, SADARBĪBA, IZPRATĪBA,
ATBILDĪBA**

Nemateriālais kultūras mantojums

- „Nemateriālais kultūras mantojums» nozīmē paražas, spēles un mutvārdu izpausmes formas, zināšanas un prasmes, kā arī ar tiem saistītus instrumentus, priekšmetus, artefaktus un kultūrtelpas, ko kopienas, grupas un dažos gadījumos - atsevišķi indivīdi atzīst par sava kultūras mantojuma daļu;
- 2003.gada UNESCO Konvencija par nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanu;
- **Pamatideja – dzīvo tradīciju izcelšana, pievēršanās cilvēkam kā vērtībai un vērtības nesējam.**

Tradīcijas dažādi aspekti

- Tradīcija kā modernitātes cits, tā tiek nomainīta ar ko jaunāku un progresīvāku, tradīcija ir attīstību traucējoša. Dogma.
- Tradīcija kā ilgstamības un stabilitātes metafora. Autoritāte. Modernizācija ir pamats tradīciju izzušanai.

Tradīcijas dažādi aspekti

- Tradīcija, kas nemitīgi tiek interpretēta un pārinterpretēta, proti, ir dinamiska - tā ir aktīva vēsturiskas nozīmes radīšana un pārradīšana.
- Tradīcija kā kultūras nepārtrauktības zīme, kā pagātnes turpinājums valodā, domāšanā, dziesmā, dejā, muzicēšanā, stāstīšanā.
- Tradīcija ir jaunrades ielogs (framework) - apgūšana, pārmantošana, radoša lietošana.

Tradīcijas dažādi aspekti

- Tradīcijas ir lokālas - saistītas ar vietu, laiku un kopienu. Piederība vietai izpaužas valodā, skaņu ainavā un melodijās, mūzikas instrumentu lietojumā un goda tērpu krāsās, siluetos un valkāšanas veidos.
- Individualitāte, kopiena, tradīcija. Es un mēs.
- Mērogs - ģimene, dzimta, pagasts, novads, pilsēta, valsts, pasaule.

Lokālo tradīciju sastapšanās, mijiedarbība, mantojums, kas iedzīvināts kopīgā lietojumā: kopīgs emocionālais un kultūras kapitāls, kas balstīts lietotpratībā un jaunrade tradīcijas ietvarā

STĀSTNIEKU FESTIVĀLI

MANTOJUMS, TRADĪCIJA, JAUNRADE

Mantinieka/ stāstnieka izglītība

- **uzzināt** vairāk par cilvēcei īpaši nozīmīgām vietām un vērtībām;
- **apgūt** prasmes, kas nepieciešamas mantojuma saglabāšanai un aizsardzībai un tā iedzīvināšanai lietojumā;
- **sagatavoties apzinīgai rīcībai** mūža garumā, lai rūpētos par vietējo, nacionālo un pasaules mantojumu, to iedzīvinātu lietojumā savā paaudzē un dialogā ar nākamajām paaudzēm rosinātu tā iedzīvināšanu nākamajās paaudzēs.

Izglītības uzdevumi

- Izkopt mantojuma un tradīcijas **lietotpratību;**
- Veicināt un mudināt skatīt mantojuma interpretāciju plašākā kontekstā - vietējā, nacionālā, reģionālā, starptautiskā, vispasaules ;
- **Meklēt katrai vietai raksturīgā mantojuma iespējas kopienas saliedēšanā un ilgtspējīgā attīstībā.**

UNESCO starptautiski atzītās nemateriālā kultūras mantojuma vērtības Latvijā

- Cilvēces mutvārdu un nemateriālā kultūras mantojuma Reprezentatīvais saraksts - Baltijas Dziesmu un deju svētku tradīcija;
- Neatliekami glābjamo nemateriālo kultūras vērtību saraksts – Suitu kultūrtelpa.
- Latvijas NKM Nacionālais saraksts - pirmais solis starptautiskai atzīšanai

Mēs esam dažādi

Mēs esam radoši

Mēs esam mantinieki

Mantotā gudrība

„Dainu izteiksmē dominē tā sauktais liriskais „es”, ko nedrīkst sajaukt ar dziesmu sacerētāju kā dzīvu personu. Dainu „es” sāk jau runāt, kamēr vēl atrodas mātes miesās un turpina to darīt arī vēl pats savās bērēs. Pirmie divi visbiežāk dainās minētie vārdi „es” un „man”, taču dainās nerunā tik daudz par vienreizējiem, individuāliem pārdzīvojumiem kā par tradīcijā iesakņojušos tautas gudrību.”

Vīķe-Freiberga V. (1989) *Par dainu tēvu un dainu pasauli*. Gr.: Dzintara kalnā, 29.lpp.

**STĀSTI IR MŪSU TAUTAS MANTOTAIS
KULTŪRAS KAPITĀLS,
TĀ VAIROŠANA AR FORMĀLU UN
NEFORMĀLU IZGLĪTĪBU - MŪSU ATBILDĪBA**

Paldies par uzmanību!

mara.mellena@inbox.lv